

fakat yer yer kendi hayallerini dile getirmekten kurtulamamıştır. Onun Şehriyâr'a yazdığı "Birinci Armağan: Hörmətli Üstad Böyük Şehriyâr'a" adlı dörtlüklerden oluşan mektubu Şehriyâr tarafından büyük ilgiyle karşılanmış, Şehriyâr da buna cevap olarak "Sehendim" (Sehendiyeye) adlı büyük manzumesini kaleme almıştır. Bu mektuplar Güney Azerbaycan şiiirinin şaheserleri arasında yer almıştır. Sehend mektubunda Güney Azerbaycan Türkleri'nin içinde bulunduğu durumu canlı halk diliyle, zengin edebî sanatlarla, oldukça renkli ve gerçekçi bir şekilde tasvir etmiş, Şehriyâr da cevabında sosyal ve siyasal görüşlerini ilk defa açık bir şekilde dile getirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sehend, *Sazımın Sözü* (haz. Dursun Yıldırım), Ankara 1980, s. 3; a.m.f., *Đedem Qorkud'un Dilinden: Qardaş Andı* (haz. Dursun Yıldırım), Ankara 2002, I, s. XVII; Cevad Heyet, *Azerbaycan Edebiyat Tarihine Bir Bahtış*, Tahran 1349, II, 399-415; Gençali Sabahi, "Halk Şairi Sehend", *Vartlıq*, sy. 12, Tahran 1359/1980, s. 36-45; Yavuz Akpınar, "Bulud Karaçorlu Sehend ve Bazı Şiirleri", *EFAD*, sy. 13 (1985), s. 379-399; a.m.f., "Şehriyar ve Sehend'in Şiirlerinde Azerbaycan", *Türk Edebiyatı*, XVI/191, İstanbul 1989, s. 21-29; a.m.f., "Sehend, Bulud Karaçorlu", *TDEA*, VII, 489-490; Meserret Dirioz, "Sehend, Bulud Karaçorlu", *TA*, XXVIII, 271.

YAVUZ AKPINAR

SEKİREC

(سكيرج)

Ebü'l-Abbâs Ahmed b. el-Ayyâşi b. Abdirrahmân Sekirec el-Hazreci el-Ensârî el-Endelûsî el-Fâsî (1878-1944)

Ticâniyye tarikatına dair eserleriyle tanınan Faslı âlim ve mutasavvıf.

1295 Rebülâhbirinde (Nisan 1878) Fas'ta doğdu. Kendisi bu tarihi bizzat kaydettiğinden (*Hadîkatü'ünsi*, I, 368) İbn Süde'nin 1290 (*Sellü'n-nişâl*, s. 103), Kaytûnî'nin 22 Cemâziyelâhir 1298 (22 Mayıs 1881; *Mu'cem*, s. 157, 158), Kabbâc'ın 2 Cemâziyelâhir 1295 (2 Haziran 1878; *el-Edebü'l-Arabî*, I, 56) şeklinde verdikleri tarihler yanlış olmalıdır. Ataları Endülüs'ün fethi sırasında oraya yerleşmiş, daha sonra Tanca, Tıtvân ve Fas'a göç etmiştir. Endülüs'te önce Gırnata yakınındaki Sekîrî (Esquiles) dağı çevresini yurt edinen ataları bu kelimeyi Sekirec şeklinde telaffuz etmiş ve buraya nisbetle anılmışlardır. Babasını ve kendisini yakından tanıyan Abdülkebir b. Hâşim el-Kettânî (*Zehretü'l-âs*, I, 496) ve onunla görüşüp kendisinden faydalandığını söyleyen Abdüsselâm b. Abdülkâdir

İbn Süde lakabını Sekirec (Skirec), Ziriklî ve Cemîl Ebü'n-Nasr Sükeyric olarak yazmakta, torunu tarafından kendi adına açılan "skiredj" başlıklı web sitesinde de bazı Arapça başlıklarda Sükeyric kullanılmakta, Batı kaynaklarında her iki şekline de rastlanmaktadır.

Fas şehrindeki Câmîatü'l-Karaviyyîn'de öğrenim gören Sekirec aralarında İbnü'l-Hayyât ez-Zükkârî, Muhammed b. Ca'fer el-Kettânî, Muhammed Abdülhay el-Kettânî, Ahmed b. Tâlib İbn Süde ve Muhammed b. Abdülkâdir İbn Süde'nin de bulunduğu Fas âlimlerinden ders okudu. Hocalarından aynı zamanda Ticâniyye tarikatına mensup olan Ahmed b. Muhammed el-Abdelâvî başta olmak üzere Abdullah b. İdrîs el-Bekrâvî, Muhammed b. Muhammed b. Abdüsselâm Kennûn, Abdülkerîm b. Arabî Bennis vasıtasıyla bu tarikata intisap ederek irşad icâzeti aldı. Câmîatü'l-Karaviyyîn'de bir süre fıkıh dersi verdi. 1909'da Tanca'da Dârü'n-niyâbe'de kâtiplik ve ağabeyi Muhammed Sekirec'in çalıştığı İdâretü'l-Murâkabe'de ikinci kâtiplik yaptı. 1911'de Ticâniyye şeyhi olan arkadaşı Habîb b. Abdülmelik el-Vehrânî'yi ziyaret için Cezayir'in Vehrân şehrine yaptığı seyahatten sonra Fas'a ve oradan tekrar Tanca'ya döndü. Tanca'da bir süre şehrin yöneticisi Muhammed ez-Zükkârî'nin yanında müşavirlik ve mahkeme kâtipliği görevinde bulundu, ardından Fas şehri vakıflar nâzirliğine tayin edildi (1914). Bu görevde iken 1916'da Hicaz'da kendisini Arap ülkelerinin kralı ilân eden Şerîf Hüseyin'i tebrik için Fas Kralı Mevlây Yûsuf b. Hasan tarafından gönderilen heyete başkanlık etti. Döndükten sonra Haremeyn-i Şerîfeyn Vakıfları Cemiyeti üyeliğine getirildi. Vücd kadılığı (1919-1922), Rabat Yüksek Mahkemesi üyeliği (1922-1924), Cedîde (1924-1928) ve Setât (1928-1944) kadılığı görevlerinde bulundu. 1926'da Paris Camii'nin açılış törenine katılarak bir konuşma yaptı. 1933'te hacca gidiş ve dönüşünde uğradığı Kahire'de Ticâniyye müntesipleri kendisi için büyük karşılama törenleri düzenledi ve bu vesileyle bir kitap hazırlandı. Setât kadısı iken Haremeyn-i Şerîfeyn Vakıfları Cemiyeti'yle ilgili olarak Cezayir'e gerçekleştirdiği yolculuğun ardından hastalanıp tedavi için Merakeş'e gitti. Ancak beş gün sonra 12 Ağustos 1944 tarihinde hastahane'de vefat etti ve Kâdî İyâz'ın türbesinde defnedildi. Güçlü bir edip ve şair, çok yönlü velud bir âlimdi. Küçük-büyük 150'den fazla eser telif etmiştir. Eserlerinin önemli bir kısmı Ticâniyye tarikatıyla

ilgili olup Ticâniyye konusunda onun kadar eser yazan başka bir kimsenin bulunmadığı kaydedilir.

Eserleri. Tasavvuf. 1. el-Kevkebü'l-vehhâc li-tavzîhi'l-minhâc fî şerhi Dürreti't-tâc ve 'ucâleti'l-muhtâc. Hocası Abdülkerîm Bennis'in Ticâniyye tarikatına dair eserinin şerhidir (Tunus 1318). **2. Keşfü'l-hicâb 'ammen telâkâ ma'a's-Şeyh et-Ticânî mine'l-aşhâb** (Fas 1325, 1340; nşr. Muhammed Hâfiz el-Misrî, Kahire 1381/1962; Beyrut 1999; nşr. Muhammed er-Râdî Kennûn el-Hasenî el-İdrîsî, Rabat 2012). Müellif yaklaşık 200 kişi hakkında bilgi verdiği bu eserine 538 biyografının yer aldığı *Ref'u'n-nikâb ba'de Keşfi'l-hicâb* adıyla bir zeyil yazmıştır (I-II, Tıtvân, ts.; nşr. İdrîs el-İrâkî el-Hasenî, III-IV, Rabat 1390-1395/1971-1975). **3. Me'âli'u'l-esrâr li-medâriki'l-aşrâr** (Fas 1328). Ahmed et-Ticânî'nin Hz. Peygamber'den aldığı kabul edilen "Salâtü'l-fâtihi li-mâ uğlika" adlı salavatının şerhi olup manzum ve mensur hiçbir kelimesinde noktalı harf kullanılmamıştır. **4. en-Nefe-hâtü'r-rabbâniyye fi'l-emdâhi't-Ticâniyye** (Fas 1333). **5. es-Sihrü'l-Bâbilî el-müvecceh li'l-'Ârif et-Tâdilî.** Derkâviyye şeyhi Muhammed b. Ali et-Tâdilî er-Rabâtî'ye hitaben yazılan tasavvufu ilgili bir risâledir (İskenderiye 1347). **6. es-Sırrü'r-rabbânî fi reddi türuhâti İbn Mâyâbâ el-'ânî elleti tebeccağa bihâ fi te'lifihi Müştehe'l-hârii'l-cânî.** Moritanyalı âlim Muhammed Hıdır İbn Mâyâbâ eş-Şinkî'tî'nin *Müştehe'l-hârii'l-cânî fi reddi zelekâti't-Ticânî el-cânî* adlı eserinde (Abdel Wedoud Ould Cheikh, s. 134-143) Şeyh Ahmed et-Ticânî'ye ve tarikatına yönelttiği eleştirilere cevaptır (I-II, Dârülbeyzâ 1356-1357; eser için bk. Ahmed el-Ezmî, II, 295-299). **7. el-Hicâretü'l-mahtıyye li-kesri Mir'âti'l-mesâvi'l-vahtıyye.** Çağdaş İbnü'l-Muvakkıt el-Merrâküşî'nin tasavvuf ehlini eleştirdiği *er-Rihletü'l-Merrâküşıyye* (*Mir'âti'l-mesâvi'l-vahtıyye*) adlı eserine manzum bir reddiyedir (I-II, Fas 1356-1357). **8. el-İmânü's-şahîh fi'r-red 'alâ mü'ellifi'l-Cevâbi's-şarih.** Muhammed Hasan el-Hacvî ile Abdülhamîd b. Bâdîs'in Ticâniyye tarikatıyla ilgili Arnavutluk müslümanlarının sorduğu bazı sorulara cevap vererek (Jamil M. Abun-Nasr, s. 179-180; Ahmed el-Ezmî, II, 301-304) bu tarikat mensuplarını hatalı buldukları hususlarda eleştirdikleri *el-Cevâbü's-şarih fi beyâni mu'ddetti't-şarîkati't-Ticâniyye li'l-İslâmî's-şahîh* adlı esere cevap olarak yazılmıştır (Tunus 1357). **9. eş-Şırâtü'l-mustaķim fi'r-red 'alâ**

Sekirec

mü'ellifi'n-Nehci'l-kavim. Muhammed Haseneyn Mahlûf el-Adevî'nin Ticâniyye'yi eleştirdiği *en-Nehcü'l-kavim fi beyânî enne's-Şalâte'l-fethiyye leysset min kelâmillâhi'l-kadim* adlı eserine reddiyedir (Tunus 1358). **10.** *Ticânü'l-ğavânî fî şerhi Cevâhiri'l-me'ânî*. Ali Harâzim Berrâde el-Fâsî'nin, Ticâniyye tarikatının temel metinlerinden olan *Cevâhirü'l-me'ânî ve bülûğu'l-emânî fi feyzi Sidi Ebi'l-Abbâs et-Ticânî* adlı eserinin şerhidir (nşr. Muhammed er-Râdî Kennûn el-Hasenî el-İdrîsî, Rabat 2011). **11.** *el-Haḡḡu'l-mübîn fi'ntişâri't-Ticâniyyîn 'alâ 'ulemâ'i'l-Ḳaraviyyîn*. Sekirec'in, *eṭ-Ṭîbû'l-fâ'ih ve'l-virdü's-sâ'ih fi şalâti'l-fâtiḡ* adlı eserinde yer alan "Salâtü'l-fâtiḡ"ın Allah'ın kadim kelâmından olduğuna dair görüşü sebebiyle Karaviyyîn ulemâsının kitaplarının yakılması için fetva verdiği Ticânî sûfî ve fakih Muhammed b. Abdülvâhid en-Nazîf es-Sûsî'yi savunduğu bir eserdir. **12.** *Ḳurretü'l-ayn fi'l-cevâb 'alâ es'ileti mü'ellifi Ḥabî'eti'l-kevn*. Kettâniyye tarikatının kurucusu Muhammed b. Abdülkebîr el-Kettânî'nin eserinde Ticâniyye'ye yönelttiği eleştirilere reddiye ve sorularına cevaptır. **13.** *Cünnetü'l-cânî bi-terâcimi ba'zi aşḡâbi's-Şeyḡ et-Ticânî*. Ticânî'nin on üç talebesinin 360 beyitten oluşan biyografisini içerir.

Diğer Eserleri. **1.** *er-Ravzatü'l-yâni'a ve's-semeretü'n-nâi'a fi şerhi'l-Fezleketi'l-câmi'a*. Kendi muhtasar eserinin şerhidir (Fas 1317, müellifin *İrşâdü'l-müte'allim ve'n-nâsi fi şifati eşkâli'l-kalemi'l-Fâsi* adlı eseri ile birlikte). Luğaz ve ta'miye amacıyla kullanılan özel bir hesaplama yöntemine dair olan *İrşâdü'l-müte'allim*, Tâmir Abdülmün'im el-Cibâlî tarafından daha sonra yeniden neşredilmiştir (*Mecelletü'l-Ma'hedi'l-maḡḡûṭi'l-Arabiyye*, LIII/2 [Kahire 2008], s. 41-75). **2.** *Tenvîrû'l-efhâm bi-hatmi Tuḡfeti'l-hükkâm*. Ebû Bekir İbn Âsım'ın Mâlikî fikhına dair manzum eserinin sonunda hüsnânın

rasiyla ilgili beytin açıklanması çerçevesinde hüsnâ ile ilgili geniş bilgilerin yer aldığı bir çalışmadır (Fas 1327, sonunda *Ḍav'ü'z-zalâm fi medḡi ḡayri'enâm* olarak). **3.** *er-Riḡletü'l-ḡabibiyyetü'l-Vehrâniyyetü'l-câmi'a li-leṭâ'ifi'l-irfâniyye*. Sekirec'in 1911 yılında Cezayir'in Vehrân şehrinde Ticâniyye şeyhi olan arkadaşı Habîb b. Abdülmelik el-Vehrânî'yi ziyareti ve bu münasebetle Müsteğânim, Tilimsân ve Belabbâs'a yaptığı seyahatiyle ilgilidir (Fas 1329; nşr. Muhammed er-Râdî Kennûn el-Hasenî el-İdrîsî, Rabat 2011). Müellif bu eserini *Şaḡzû'l-ezhân fimâ ra'eytühû fi Vehrân ve Ebi'l-Abbâs ve Müsteğânim ve Tilimsân* adıyla özetlemiştir. **4.** *Zikrâ seferi Sidi Aḡmed Sekirec ile'l-aḡṡârî'l-Hicâziyye ve 'avdetihî ilâ Mısr fi ṡariḡihî ilâ bilâdi'l-Maḡrib* (Kahire 1352). **5.** *er-Riḡletü'l-Mekkiyye* (nşr. Abdülhâdî et-Tâzî, *Raḡalât ilâ şibhi'l-cezireti'l-Arabiyye* içinde, Riyad 1424/2003, s. 217-245). **6.** *eṭ-Zillü'l-verif fi muḡârebeti'r-Rif*. Fas'ın Rif bölgesinde bağımsız bir cumhuriyet kuran (1921-1926) Abdülkerîm el-Hattâbî'nin İspanyol ve Fransız kuvvetlerine karşı yaptığı savaşla ilgili olup yenilmesi ve yönetimine son verilmesinin ardından Cedîde'ye sürgün edilen Hattâbî'nin Dışişleri Bakanı Muhammed b. Ezerkân'ın müellife anlattığı hâtıraların derlenmesiyle ortaya çıkmıştır (nşr. Reşîd Yeşûṭî, Rabat 2010). **7.** *Ḳademü'r-rüsûḡ limâ li-mü'ellifihî mine's-şüyûḡ*. Müellifin altmış kadar hocasının biyografisine dairdir (nşr. Muhammed er-Râdî Kennûn el-Hasenî el-İdrîsî, Rabat 2010). **8.** *er-Riḡletü'z-Zeydâniyye*. Arkadaşı olan Alevî şeriflerinin nakîbi tarihçi İbn Zeydân'ın mevlid münasebetiyle kendisini davet etmesi üzerine 1908'de Miknâs'a yaptığı yolculukla ilgilidir (nşr. Muhammed er-Râdî Kennûn el-Hasenî el-İdrîsî, Rabat 2011). Eseri Fedvâ Binhalîfe, Rabat V. Muhammed Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde yüksek lisans tezi olarak neşre hazırlanmış (1998), Hasan Şâhidî de bir makalesinde eseri incelemiştir ("er-Raḡalâtü'l-Maḡribiyyetü'd-dâḡiliyye: Zeydâniyyetü Sekirec nümûzecen", *el-İḡyâ'*, sy. 24 [Rabat 2005], s. 7-27). **9.** *Ḡäyetü'l-maḡşûd bi'r-riḡle ma'a Sidi Maḡmûd*. 1911'de Şeyh Ahmed et-Ticânî'nin torununun oğlu Şeyh Maḡmûd b. Muhammed Beşîr ile birlikte Fas'tan Rabat'a yaptığı seyahate dairdir (nşr. Muhammed er-Râdî Kennûn el-Hasenî el-İdrîsî, Rabat 2011). **10.** *Nürü's-sirâc fi şerhi İḡâ'eti'd-dâc*. Sekirec'in şeyhi Abdülkerîm Bennîs'e ait *Dürretü't-tâc ve 'ucâletü'l-muḡṡâc* adlı

eseri Sidi Ḡâli es-Sintîsî *İḡâ'eti'd-dâc* adıyla nazma çekmiş, Sekirec de bunu şerhetmiştir (Fas, ts). **11.** *eṭ-Zeḡebü'l-ḡâlîş fi muḡâzâti kübre'l-Ḥaḡâ's*. Süyûṭî'nin *el-Ḥaḡâ'si'sü'l-kübrâ*'sının manzum şekli olup 19.150 beyte kadar yazıldıktan bir ay sonra müellifin vefatı üzerine kardeşi Muhammed Sekirec tarafından 1541 beyit daha eklenecek tamamlanmıştır. **12.** *İḡâ-zü'l-ḡarâ'ih li-taḡyidi's-sevâniḡ*. Müellifin Tanca'da 1910'da kaleme aldığı günlük tarzında bir hâtırat olup Fas'ta 1912'de yazdığı hâtırat içinde *en-Netâ'icü'l-yevmiyye fi's-sevâniḡi'l-fikriyye* adıyla yer almaktadır. **13.** *Menhelü'l-vürüdi's-şâfi ve'l-hedyü min fethi'l-kâfi fi şerhi's-Şâfi fi 'ilmeyi'l-arûz ve'l-ḡavâfi*. Muhammed b. Tayyib Sekirec'in eṭ-Şâfi adlı eserinin şerhidir (eserlerinin bir listesi ve haklarında bilgi için bk. *Ḥadîkatü ünsî*, neşredenin girişi, I, 84-116; müellifin çalışmalarının büyük bir kısmı Muhammed er-Râdî Kennûn el-Hasenî el-İdrîsî tarafından neşre hazırlanıp pdf olarak <http://www.cheikh-skiredj.com> web sitesine konulmuştur).

BİBLİYOGRAFYA :

Sekirec, *Ḥadîkatü ünsî bi'ta'rif bi-nefsi (Re-sâ'ilü'l-'Allâme el-Ḳâdi el-Ḥâc Aḡmed Sekirec el-Enşârî* içinde, nşr. Muhammed er-Râdî Kennûn el-Hasenî), I, 367-406, ayrıca bk. neşredenin girişi, I, 6-116 (<http://www.cheikh-skiredj.com/livres-verifies-genoun.php>); Serkis, *Mu'cem*, II, 1395-1396, 1404; Muhammed b. Abbas el-Kabbâc, *el-Edebü'l-Arabi fi'l-Maḡribi'l-aḡşâ*, Muhammediye 1347/1929, I, 56-61; Abdüsselâm b. Abdülkâdir İbn Süde, *Delilü mü'erriḡi'l-Maḡribi'l-aḡşâ*, Dârülbeyzâ 1960, I, 264, 265, 268; a.m.f., *Sellü'n-nişâl li'n-niḡâl bi'l-eşyâḡ ve ehli'l-kemâl: Fihri'sü's-şüyûḡ* (nşr. Muhammed Haccî), Beyrut 1417/1997, s. 102-103; a.m.f., *İḡḡâfû'l-muṡâli' bi-vefeyâti a'lâmi'l-ḡarnî's-şâli's 'aṡer ve'r-râbi'* (nşr. Muhammed Haccî), Beyrut 1417/1997, II, 498; Jamil M. Abun-Nasr, *The Tijaniyya*, London 1965, s. 25, 55, 160, 175, 179-184; Abbas b. İbrâḡim, *el-İ'lâm*, VI, 86-87; Zirikî, *el-A'lâm* (Fet-hullah), I, 190-191; Muhammed b. Tavîṡ, *el-Vâfi bi'l-edebi'l-Arabi fi'l-Maḡribi'l-aḡşâ*, Dârülbeyzâ 1404/1984, III, 943-944; Abdullah b. Abbas el-Cirârî, *et-Te'lif ve neḡdatühü bi'l-Maḡrib fi'l-ḡarnî'l-işrîn min 1900 ilâ 1972*, Rabat 1406/1985, s. 42-47; Fevzi Abdürrezzâk, *el-Maṡbû'âtü'l-haceriyye fi'l-Maḡrib*, Rabat 1406/1986, s. 39, 49, 55, 58, 59, 74, 82, 83, 84, 90, 93, 95, 97, 100, 102, 105, 112, 151-152; İdrîs b. el-Mâhi el-İdrîsî el-Kaytûnî, *Mu'cemü'l-maṡbû'âti'l-Maḡribiyye*, Selâ 1988, s. 157-159; Menûni, *el-Meşâdirü'l-Arabiyye li-târîḡi'l-Maḡrib*, Muhammediye 1410/1989, II, 219, 223, 228, 237, 239, 253, 281; Ali Müntasir el-Kettânî, *İnbî'âşü'l-İslâm fi'l-Endelüs*, İslâmâbâd 1413/1992, s. 503; Ali b. Muhammed Âli Dahillîlâḡ, *et-Ticâniyye: Dirâse li-ehemmi 'aḡâ'di'l-Ticâniyye 'alâ ḡav'i'l-Kitâb ve's-Sünne*, Riyad 1419/1998, s. 76-77; Ahmed el-Ezmi, *et-Tarikatü'l-Ticâniyye fi'l-Maḡrib ve's-Südâni'l-ḡarbi*, Muhammediye 1421/2000, I, 30, 101, 121-123, 148, 426-434; II, 295-313, 315-

316, 321-325, 331-342; Abdülkebir b. Hâşim el-Kettânî, *Zehretü'l-âs fi büyütâtı ehl-i Fâs* (nşr. Ali b. Müntasir el-Kettânî), Dârülbeyzâ 1422/2002, I, 496-497; Muhammed el-Kâdirî – Muhammed Melşûş, *Fihrisü'l-maṭbû'âti'l-haceriyyeti'l-Mağribiyye*, Dârülbeyzâ 2004, s. 110-111; Ahmed Bûkârî, *el-İhyâ' ve't-tecdîdü's-süfiyye fi'l-Mağrib*, Muhammediye 1427/2006, II, 69; İbn Zeydân, *Mu'cemü' ṭabaḳâti'l-mü'ellifin 'alâ 'ahdi devleti'l-'Aleviyyin* (nşr. Hasan el-Vezzânî), Rabat 1430/2009, II, 38-39; Jilali El Adnani, "Les origines de la Tijâniyya", *La Tijâniyya: Une confrérie musulmane à la conquête de l'Afrique* (ed. J. – L. Triaud – D. Robinson), Paris 2000, s. 46, 47, 50-51, 57, 58-61; Abdel Wedoud Ould Cheikh, "Les perles et le soufre: Une polémique mauritanienne autour de la Tijâniyya", *a.e.*, s. 134-143; Muhammed Abdülazîz ed-Debbâğ – Muhammed Bûhubze, "Sekîrec, Ahmed b. el-'Ayyâşî", *Ma'lemetü'l-Mağrib*, Rabat 1423/2002, XV, 5049-5052.

AHMET ÖZEL

SEKİZİNCİ, Ahmet Nuri

(1874-1935)

Daha çok uyarlamalarıyla tanınan oyun yazarı.

İstanbul'da doğdu. Dedesi fes nâzırı Süleyman Paşa, babası sorgu hâkimi (müstantik) Mehmed Refik Bey'dir. Bu sebeple İbnürrefik Ahmed Nuri diye anılmıştır. Galatasaray Sultânîsi'ni bitirdikten sonra bir süre Hariciye Nezâreti Mektûbî Kalemi'nde çalıştı; buradan Karantina İdaresi Muhasebe Kalemi'ne geçti. Lozan Antlaşması'nın ardından adı geçen Karantina İdaresi'nin lağvedilmesi üzerine emekliye ayrıldı (1924). Bir ara ressam Münif Fehim (Özarmen), Mahmud Yesâri ve Reşat Nuri ile (Güntekin) birlikte *Kelebek* adıyla bir mizah dergisi çıkardı (1923-1924, 77 sayı). 1932'de girdiği Ankara Halkevi Tiyatrosu'nda ölümüne kadar rejisör olarak çalıştı. Galatasaray Sultânîsi'nde okuduğu yıllarda Güllü Agop'un Gedikpaşa'daki Osmanlı Tiyatrosu'nda temsil edilen oyunları seyretmesi tiyatroya olan ilgisini arttırdı, tıbbiye ve harbiyeden bazı arkadaşlarıyla birlikte kurduğu mahalle tiyatrosunda ramazan geceleri, aralarında Nâmık Kemal'in *Zavallı Çocuk* piyesinin de bulunduğu bazı oyunları sahnelledi. II. Meşrutiyet'ten sonraki yıllarda zaman zaman oyuncu olarak da sahneye çıktı, bir süre Dârülbeyzâ'nın yönetim kurulunda görev yaptı (1919). Dârülbeyzâ'den ayrılan bazı arkadaşlarıyla birlikte Kadıköy'de Yeni Tiyatro adıyla bir topluluk kurdu, ancak bu topluluğun faaliyetleri uzun sürmedi ve *İleri* gazetesinin yazar kadrosu içinde de yer aldı.

Ahmet Nuri'nin ilk tiyatro denemesi olan "Çoban Kızı" adlı komedisinin seyirci

Ahmet Nuri Sekizinci

tarafından beğenilmesinin onun tiyatroyu meslek olarak benimsemesinde ve yeni uyarlamalar hazırlamasında önemli rolü vardır. Musâhibzâde Celâl'in arkadaşlarıyla oluşturduğu bir toplulukta konaklarda oynanan orta oyunlarında oynamış, halkın gülmeye ve eğlenmeye ihtiyacı olduğu kanaatiyle daha çok eğlendirici ve ibret verici komediler yazmıştır. Elliden fazla eserinin büyük bir kısmı çeşitli Fransız yazarlarından Türkçe'ye uyarladığı vodvil ve komedi tarzı oyunlardır. Uyarlama olmayan tek eseri *Sivrisinekler* adlı komedisidir. Bir kısmı kitap halinde yayımlanan uyarlamaları oldukça başarılı bulunmuş, Ahmed Vefik Paşa'nın Molière uyarlamalarından sonra ikinci sırada geldiği ileri sürülmüştür. Oyun yazarlığı yanında oyunculuk da yapan İbnürrefik Ahmet Nuri, II. Meşrutiyet'ten sonraki yıllarda defalarca sahnelenen Nâmık Kemal'in *Vatan yahut Silistre* adlı piyesinde Miralay Sıtkı Bey rolünde başarılı olmuş, en sevdiği oyunlarından biri olan *Sekizinci*'nin ismini daha sonra soyadı olarak almıştır.

Hepsi İstanbul'da basılan önemli eserleri şunlardır: *Şair* (1908), *Hoşkadem Gebe* (1909), *Tecdîd-i Nikâh* (1913), *Fırsat Yoksulu, Gücü Gücü Yetene, Kadın Tertibi* (1918), *Dengi Dengine* (1919), *Hisse-i Şâyia* (1920), *Sekizinci* (1923), *Sivrisinekler* (1923), *Ceza Kanunu* (1924), *Asri Hülyalar* (1924), *Çürük Merdiven* (1927), *Sınıf Arkadaşı* (1931), *Nakış* (1931), *Şer'iye Mahkemesinde* (1933), *Himmet'in Oğlu* (1934), *Son Altes* (1934), *Belkıs* (1934). Sahnelenen bazı oyunları: *Çoban Kızı, Asri Olalım, Ana Kurbanı, Hacı Mansur, Yavuz Hırsız, Arayan Belâsını da Bulur Mevlâsını da, Bayramlık, Ferhunde, Kara Haber, Kaynana, İnat, Nâkıs, Metres-Zevce, Zülkarneyn* (sahnelenen eserlerinin tam listesi *Türk Tiyatrosu Ansiklopedisi*'nde yer almaktadır). Ahmet Nuri Sekizinci'nin oyunlarının tümünün tam metinleri Mehmed Rebiî Hatemi Baraz tarafından

derlenerek yayımlanmıştır (*İbn-ür Refik Ahmet Nuri Sekizinci*, Ankara 2001, I-III). Koray Üstün, *İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci'nin Tiyatroları Üzerine Bir İnceleme* adıyla yüksek lisans tezi hazırlamıştır (2013, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

BİBLİYOGRAFYA :

Ali Süha Delilbaşlı, *İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci'nin Hayatı*, Ankara 1936; Gövsa, *Türk Meşhurları*, s. 184; Mustafa Nihat Özön – Baha Dürder, *Türk Tiyatrosu Ansiklopedisi*, İstanbul 1967, s. 367-369; Metin And, *Meşrutiyet Dönemi Türk Tiyatrosu*, Ankara 1971, s. 110-112; Nebahat Yusoğlu, *Kelebek Mecmuası Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul 2013, tür.yer.; Hüsamettin Bozok, "Sekizinci Ahmet Nuri, İbnürrefik", *AA*, V, 1452-1453; "Sekizinci, İbnürrefik Ahmet Nuri", *TDEA*, VII, 492; "İbnürrefik Ahmet Nuri", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, I, 429-430.

ABDULLAH UÇMAN

SEKKÂ, Mustafa Muhammed

(مصطفى محمد السقا)

Mustafâ (Fehmî) b. Muhammed Sâlih b. Yûsuf b. Sâlih es-Sekkâ el-Akilî en-Nüveyrî (1895-1969)

Eğitimci,
nâşir, edip ve yazar.

17 Mart 1895 tarihinde Kahire'de doğdu. Babası şer'î kadı olarak görev yapan saygın bir kişiydi. Ailesi, Akil b. Ebû Tâlib'in soyundan gelen ve Nüveyriyye (Âlû'n-Nüveyrî) diye tanınan şerifler ve seyyidler sülâlesindedir. İlk ve orta öğrenimini Ezher okullarında tamamladıktan sonra Dârülülûm'a giren Sekkâ buradan 1918 yılında mezun olunca 1919-1933 yıllarında Kahire ve İskenderiye'deki Maarif ve Evkaf okullarında öğretmenlik yaptı. 1933'te Dârülülûm'a müderris tayin edildiye de üç ay sonra 30 Ocak 1934 tarihinde Mecmau'l-Fuâdi'l-evvel li'l-lugati'l-Arabiyye'ye geçti. Burada muharrir ve kütüphane sekreteri olarak çalıştı. 1935'te Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne atandı, fakülteye nakil işlemi ancak iki yıl içinde gerçekleşti ve kendisine "müderris" unvanı verildi. Aynı yerde iken 1950'de Endülüs Arap dili ve edebiyatı alanında kürsü profesörlüğüne getirildi. Burada 10 Haziran 1954 tarihinde başlayarak beş ay süreyle fakülte dekanlığı görevinde bulundu.

1957'de emekliye ayrılıp Suudi Arabistan'ın başşehri Riyad'a gitti. Riyad Muhammed b. Suûd Üniversitesi'nin kuruluşunda Abdülvehhâb Azzâm ile birlikte